

3. Turvallisuus

Turvallisuus ja etenkin rauhallisuus ovat keskeisiä kriteerejä suomalaisten asukkaiden määritellesä hyvän elinympäristön ominaisuuksia⁵⁴. Suomalaiset elinympäristöt koetaan ainakin toistaiseksi vielä hyvin turvallisiksi. Esimerkiksi Turun seudulla tehdyssä tutkimuksessa valtaosalla tutkituista alueista ainoastaan 1% vastanneista koki oman asuinalueensa turvattomaksi⁵⁵. Kotimaisia tutkimuksia on kuitenkin vielä melko niukasti siitä, mitä asukkaat itse asiassa rauhallisuudella ja turvallisuudella tarkoittavat ja mikä osuus fyysisellä ympäristöllä on rauhallisiksi ja turvallisiksi koettujen elinympäristöjen synnyttämisessä.

Ulkomaista tutkimusta aihepiiristä on sen sijaan runsaasti⁵⁶. Turvallisuudella voidaan tarkoittaa joko mitattavissa olevaa turvallisuuden tasoa (onnettomuuksien tai rikosten määrää) tai ihmisten kokemuksia turvallisuudesta. Toisaalta tutkimuskirjallisuus jakautuu sen mukaan, liittyykö turvallisuus pikemmin onnettomuuksien vai rikosten vähäisyyteen. Ympäristön turvallisuutta onnettomuuksien vähäisyyden mielessä on tutkittu eniten liikenneympäristöissä sekä rakennusturvallisuuden tasolla (esim. paloturvallisuus). Rikollisen käyttäytymisen todennäköisyyttä on selvitetty monissa erilaisissa ympäristöissä, asunnoista, kauppakeskuksista ja rautatieasemista lähtien aina kokonaiseen asuinalueisiin, liikenneväyliin ja kaupunkien keskustoihin. Tutkimussuuntaukset nivoutuvat usein yhteen: esimerkiksi lasten turvallista liikkumista käsittelevät tutkimukset huomioivat sekä liikenneonnettomuudet että rikokset.

Liikkumisympäristön turvallisuutta käsittelevät tutkimukset korostavat nykyään sosiaalisista turvallisuutta. Sosiaaliset pelot ovat tulleet yhä keskeisimmiksi syiksi erityisesti naisten ja lasten vapaan liikkumisen rajoittamiseen tai vaikeutumiseen. Tavallisimmin pelot liittyvät tuntemattoman kadulla liikkujan aiheuttamaan uhkatilanteeseen julkisessa tilassa. Kuitenkaan tutkimukset eivät ole vahvistaneet julkisessa tilassa tapahtuneiden väkivallantekojen lisääntymistä. Sen sijaan on näyttöä yksityisissä tiloissa, pääasiassa kodeissa, tapahtuneiden väkivallantekojen lisääntymisestä, jolloin tekijät ovat yleensä tuttuja tai perheenjäseniä. Tästä huolimatta julkisessa tilassa liikkumisen ja vieraiden pelko (stranger danger) lisääntyvät nopeasti⁵⁷.

Eräänä syynä on pidetty medioiden välittämiä tunnepitoisia uutisia ikävistä väkivallanteista. Uutiset leviävät laajalle, myös alueille, joilla ei ole mitään

yhteistä tapahtumapaikan kanssa. Kuitenkin uutisointi voi vaikuttaa muidenkin alueiden asukkaiden käyttäytymiseen, jolloin voi olla kyse ylireagoinnista. Erityisen huolestuttavaksi ylireagoinnin tekee se, että se voi lopulta johtaa ympäristön tulemiseen todellisuudessa entistä vaarallisemmaksi. Jos nimittäin tavalliset ulkonaliikkujat eivät enää uskaltaudu käyttämään julkista tilaa, jäljelle jäävät vain marginaaliset käyttäjät ja sosiaalisesta ympäristöstä tosiasiaa tulee entistä vaarallisempi. Noidankehä on osoitus koetun turvallisuuden tunteen keskeisestä roolista käyttäytymisen ohjaajana⁵⁸.

Ympäristön turvallisuuteen liittyvä tutkimus on osoittanut, että todellisten vaarojen ja koettujen pelkojen välillä ei ole suoraa vastaavuutta. 'Pelkoparadoksiksi' on kutsuttu sitä tosiasiaa, että ne, jotka pelkäävät eniten joutuvat todennäköisesti harvimminkin rikoksen uhreiksi. Naiset pelkäävät yleensä julkisessa tilassa enemmän, vaikka miehillä on suurempi todennäköisyys joutua ongelmallisiin tilanteisiin⁵⁹. Ylipäätään on mahdollista, että kaupunkitila koetaan turvattomaksi vaikka siellä ei todellisia vaaroja olisikaan ja päinvastoin: kaupungissa eläminen voi tuntua turvalliselta, vaikka siellä todellisuudessa tapahtuisi runsaastikin rikoksia.

Kaupunkitilan koetun turvallisuuden ja fyysisten suunnitteluratkaisujen välisen yhteyden tutkimisessa Oscar Newmanin v. 1972 julkaistu kirja 'puolustettavissa olevista paikoista' (Defensible Space) on alan klassikkoja⁶⁰. Kirjassa Newman esitti suoraviivaisia arkkitehtonisia ratkaisuja, jotka ovat yhteydessä rikolliseen käyttäytymiseen tai sen puutteeseen. Hän piti turvattomuutta luovina fyysisen ympäristön elementteinä esimerkiksi yli seitsemänkerroksisia rakennuksia ja eteistilojen huonoa näkyvyyttä. Vastaavasti turvallisuutta aikaansaaviksi tekijöiksi Newman luki symboliset raja-aidat eri luonteisten tilojen välillä sekä matalat rakennukset, joissa samaa sisääntuloa käyttää vain muutama perhe.

Empiirinen tutkimus ei ole vahvistanut kaikkia Newmanin ajatuksia. Newman tuntui myös ajattelevan, että turvattomuutta aiheuttava uhka tulee aina alueen ulkopuolelta⁶¹. Monet tutkijat ovat varoittaneet ympäristödeterministisestä ajattelutavasta, joka sisältyy Newmanin alkuperäisiin ajatuksiin⁶². Rikollista käyttäytymistä ei voi suoraan johtaa joistakin ympäristön piirteistä. Rikoksen tekijä, ajankohta ja tekopaikka muodostavat kokonaisuuden, jossa kaikki tekijät

vaihtelevat yhtäaikaaisesti. Newmanin ajatusten pohjalta on nyttemmin kehitetty malli ongelmien ennaltaehkäisyyn tähtäävästä suunnittelusta (CPTED-malli*). Mallin hyvänä puolena on eittämättä se, että rikollisuuden torjuntaan suhtaudutaan ennaltaehkäisevästi tavoitteena mahdollisimman avoin yhdyskunta. Päinvastainen lähestymistapa voi nimittäin johtaa aidattuihin yhdyskuntiin (gated communities), joissa ei-toivottavaa käyttäytymistä vastaan taistellaan aitojen, lukkojen ja valvontakameroiden avulla. CPTED-mallin nykyisissä sovelluksissa tulisi pitää huolta siitä, ettei ympäristön piirteiden ja turvallisuuden tunteen välistä yhteyttä yksinkertaisteta suoraviivaiseksi.

Monien tutkijoiden mielestä urbaani, turvallinen, kylämäinen elinympäristö on mahdottomuus⁶³. Vaikeana pidetään ainakin pyrkimystä vahvistaa samanaikaisesti erilaisuuden sietoa ja paikallista yhteenkuuluvaisuuden tunnetta, territoriaalisuutta. Toisaalta, hyvää vaihtoehtoa tavoiteltavan ympäristön laadusta ei ole myöskään esitetty.

Kattavaa listaa turvallisuutta tai sen tunnetta lisäävistä fyysisen ympäristön piirteistä on mahdotonta antaa. Eri yksilöt kokevat ympäristön eri tavoin, eikä samankaan yksilön kokemus ole muuttumaton, vaan vaihtelee esim. vuorokaudenaikojen mukaan. Yksilöt reagoivat näihin kokemuksiin käyttäytymisellään. Saatamme esimerkiksi valita eri reitin kävellessämme kotiin myöhään illalla kuin päiväsaikaan. Julkisen tilan keskimääräisesti koettua turvallisuutta voidaan kuitenkin pyrkiä lisäämään ja vähentämään rikollisen käyttäytymisen mahdollisuutta.

Eräs vanhimmista keinoista lisätä turvallisuuden tunnetta on valaistuksen käyttö. Esteettisyyden kokemusta käsittelevässä luvussa esitetyn näkymäsuoja-teorian avulla on mahdollista selittää myös turvallisuuden kokemista. Avoimet, hyvin valaistut paikat, jotka samalla tarjoavat mahdollisuuden piiloutua koetaan turvallisina. Piilopaikkaan voi kuitenkin piiloutua yhtä hyvin rikollinen kuin uhri. Siksi turvallisiksi koetun piilopaikan määritelmään täytyy lisätä havaittu mahdollisuus saada apua hätätilanteessa.

---

* CPTED = Crime Prevention Through Environmental Design
(ks. <http://www.cpted.com.au>)

Vahvan territoriaalisuuden – tämä on meidän alueemme ja me käytämme ja kontrolloimme sitä – on osoitettu olevan yhteydessä alueella koettuun turvallisuuden tunteeseen. Rikollisuus ei viihdy ympäristöissä, joiden sosiaalinen kontrolli on vahva, joissa joka paikassa on valvovia silmiä. Vaikutelmaa siitä, että ympäristöä pidetään silmällä eikä siellä voi toimia kenenkään huomamatta, voi luoda monilla eri keinoilla. Kontrollin tunnetta lisäävät esimerkiksi inhimilliset merkit ympäristön käytöstä ja huolenpidosta. Toisten ihmisten olemassaolo julkisessa tilassa luo turvallisuutta. Vastaavasti asuin ympäristön turvallisuutta lisäävät naapurien tuttuus ja vähäinen asukkaiden vaihtuvuus. Toisaalta ympäristön laiminlyönnin merkit kuten yli äyräiden pursuavat roskikset ja rikottu tai sotkettu ympäristö ovat omiaan lisäämään turvattomuuden tunnetta. Ympäristön vilkasta käyttöä voi puolestaan lisätä esimerkiksi limittämällä eri tilojen käytön ajankohtia ja käyttäjäryhmiä. Tiloja, joissa eri toiminnot limittyvät, todennäköisesti myös käytetään runsaasti.

Rikollisuuden on huomattu keskittyvän tiettyihin paikkoihin kaupungissa, ns. kuumiin pisteisiin⁶⁴. Näille pisteille on tyypillistä, että ne ovat usein toiminnallisesti keskeisiä paikkoja, pääkulkuväylien varsilla tai niiden päätepisteissä tai eri alueiden raja-alueilla. Rakennusten alimmat kerrokset ovat haavoittuvimpia, turvallisimpia taas kerrostalojen keskimmäiset kerrokset. Suomalaiset kerrostaloasukkaat pitävät mieluisimpina ja turvallisimpina toisen ja ylimmän kerroksen asuntoja.

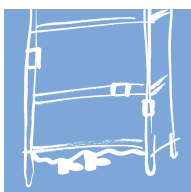
Tanskassa yhdyskuntien turvallisuutta pyritään lisäämään käyttämällä inhimillistä mittakaavaa, tukeutumalla eri väestöryhmiä sekoittavaan asutopoliittikkaan sekä satsaamalla yhteistiloihin. Lähiympäristön suunnittelussa keskeisiä periaatteita ovat julkisen ja puolijulkisen tilan selkeä erottelu, kevyen liikenteen erottamisen välttäminen, esteettömän näkyvyyden turvaaminen ulkoalueilla, koulujen sijoittaminen lähelle asuntoja sekä talojen sisäänkäyntien keskittäminen⁶⁵.

Kun peräänkuulutetaan urbaanin elinympäristön turvallisuutta, on muistettava, että arvaamattomuutta, anonyymiyttä tai kaaosmaisuuksia ei voi kokonaan kitkeä kaupungista ilman, että kaupunki samalla kuolisi. Pyrkimyksessä luoda turvallinen ympäristö onkin pikemmin kyse ympäristöön liittyvien pelkojen hallinnasta ja kanavoimisesta kuin pyrkimyksestä luoda täysin turvallista idylliä.

■ TURVALLINEN ELINYMPÄRISTÖ

Kiehtova salaperäisyys muuttuu helposti peloksi, jos paikka jollakin tavalla viestii sosiaalisesta vaarasta. Riittävä visuaalinen avoimuus vähentää tätä pelkoa. Täysin avoin tila koetaan epämiellyttävänä, mutta sopivanasteista avoimuutta tarjoaa esimerkiksi läpinäkyvä kasvillisuus. Kasvillisuuden raivaaminen silmän korkeudelle asti auttaa. Turvallisuuden tunnetta lisää myös puiden latvusten muodostama 'katto'⁶⁶.

Taloa ympäröivät rakennustelineet voivat toimia rikolliselle oivallisena toimintamahdollisuutena l. tarjoumana. Muovittujen telineiden suojassa voi rauhassa puuhailia omiaan. Englantilaisessa tutkimuksessa⁶⁷ tarkasteltiin rautatieaseman tarjoumia varkauteen. Esimerkiksi jos matkustaja laski matkatavaransa kädestään asioidessaan lippuluukulla tai tutkiessaan aikatauluja, saattoi samalla tarjota varkaalle mahdollisuuden toimia.

Ympäristön hyvä hoito liittyy sekä ympäristön kokemiseen kauniina että turvallisena. Hyvin maalatut talot, vastaleikattu ruoho tai graffittien puuttuminen luovat vaikutelmaa turvallisuudesta alueesta.

Suomessa ulkovalaistus on erityisen tärkeää, koska talvinen pimeys hallitsee. Hyvä valaistus lisää turvallisuuden tunnetta. Parhaimmillaan valaistus voi samalla tarjota esteettisen elämyksen. Esimerkiksi Turun Aurajoen valaistus on ympäristötaideteos, joka toimii monella eri tasolla⁶⁸.

Kirjallisuutta

(jäsennelly luvuittain)

Aluksi

¹ Staffans, A. (2004) Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A 29. Espoo: Yliopistopaino Oy.

Manninen, R. (2004) Osallistuminen alue- rakentamis- ja kehittämishankkeissa. Esimerkkejä osallistumiskäytännöistä. YIT & YTK. Julkaisematon käsikirjoitus.

² Evans, G.W. & Cohen, S. (1987) Environmental Stress. Teoksessa Stokols, D. & Altman, I. (toim.) Handbook of Environmental Psychology. Vol. 1. New York: John Wiley & Sons.

Elinympäristön laatu asukkaiden kokemana

³ Carp, F.M. (1987) Environment and aging. In Stokols, D. & Altman, I. (ed.): Handbook of Environmental Psychology, vol 1. New York: John Wiley.

Stokols, D. (1979) A congruence analysis of human stress. In Sarason, I.G. & Spielberger, C.D. (ed.): Stress and anxiety. Vol. 6, 27–53. New York: Wiley.

Zimring, C. Carpman, J.R. & Michelson, W. (1987) Design for Special Populations: Mentally Retarded Persons, Children, Hospital Visitors. In Stokols, D. & Altman, I. (ed.): Handbook of Environmental Psychology, vol 1. New York: John Wiley.

Wallenius, M. (1996) Arkiympäristön tuki hyvinvoinnin lähteenä. Henkilökohtaisten projektien näkökulma ihmisen ja ympäristön yhteensopivuuteen; yhteys elämäntyytyväisyyteen ja masentuneisuuteen. Acta Universitas Tamperensis, ser A, vol. 530. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Wallenius, M. (1999) Personal projects in everyday places) Perceived supportiveness of the environment and psychological well-being. Journal of Environmental Psychology, 19, 131–143.

⁴ Lindberg, E. Hartig, T. Garvill, J. & Gärling, T. (1992) Residential-location Preferences across the Life Span. Journal of Environmental Psychology, 12, 187–198.

Brown, B. Perkins, D.D. Brown, G. (2003) Place Attachment in a revitalizing neighbourhood: Individual and block levels of analysis. Journal of Environmental Psychology, 23, 259–271.

⁵ van Kamp, I. Leidelmeijer, K. Marsman, G. & de Hollander, A. (2003) Urban environmental quality and human well-being. Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study. Landscape and Urban Planning, 65, 5–18.

⁶ Kytä, M. (2003) Elinympäristön koetut laatutekijät ja niiden ekotehokas saavutettavuus. Meneillään oleva tutkimushanke Ympäristöministeriön Ympäristöklusteritutkimusohjelmassa.

- ⁷ Nevalainen, R. Staffans, A. & Vuorela, P. 1990: Asumisen laadun arviointi ja tutkiminen. Kokoava tutkimus asumisen laatuun vaikuttavista tekijöistä. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus. Julkaisu B 60. Espoo: TKK Offset.
- ⁸ Stedman, R.C. (2002) *Toward a Social Psychology of Place: Predicting Behavior from Place-Based Cognitions, Attitude, and Identity*. *Environment and Behavior*, Vol. 34, No. 5, 561–581.
- ⁹ Bonnes, M. & Bonaiuto, M. (1995) *Expert and Layperson Evaluation of Urban Environmental Quality: The 'Natural' versus the 'Built' Environment*. Teoksessa Guerriei, Y. Alexander, N. Chase, J. & O'Brien, M. (toim.) *Values and the Environment. A Social Science Perspective*. Chichester: John Wiley & Sons.
- ¹⁰ Bonaiuto, M. & Bonnes, M. (2002) *Residential satisfaction in the Urban Environment within the UNESCO-MAB Rome Project*. Teoksessa Aragones, J.I. Francescato, G. & Gärling, T. (toim.) *Residential Environments. Choice, Satisfaction, and Behavior*. Westport, Connecticut: Bergin & Garvey.
- Kanninen, V. & Bäcklund, P. (2002) *Metro-
polin reunalla – havaintoja jälkiesikaupungillisesta elämästä*. Teoksessa Keskinen, V. Tuominen, M. & Vaattovaara, M. (toim.) *Helsinki – pohjoinen metropoli. 16 ajankohtaisnäkökulmaa Helsingistä suurkaupunkina*. Helsingin kaupungin tietokeskus. Jyväskylä: Gummerus.
- ¹¹ Kyttä, M. (2003b) *Children in Outdoor Contexts - Exploring the childfrienliness of Finnish and Belarushian settings* through the concepts of affordances and independent mobility. *Esitarkastuksessa oleva väitöskirja*.
- ¹² Virtanen, A. (2000) *Tilasta paikkaan, esteetikasta ekologiaan. Maantieteellisiä tulkintoja eletystä kaupungista*. Maantieteen väitöskirja. Turun yliopiston julkaisu, sarja C, osa 155.
- ¹³ Hidalgo, M.C. & Hernandez, B. (2001) *Place Attachment: Conceptual and Empirical Questions*. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273–281.
- ¹⁴ Imamoglu, V. & Imamoglu, E.O. (1996) *Assessment of Home Environments. Feelings of Control and Satisfaction*. Teoksessa Gray, M. (ed.): *Evolving Environmental Ideals. Changing Ways of Life, Values and Design Practices*. Book of Proceedings, 14th Conference of the International Association for People-Environmental Studies. Stockholm, July 30 – August 3. ss. 177–183.
- ¹⁵ Preiser, W.F.E. Rabinovitz, H.Z. & White, E.T. (1988) *Post-Occupancy Evaluation*. New York: Van Nostrand Reinhold Company.
- ¹⁶ Ceccato, V.A. (1998) *Assessing Residential Quality of Life: Three Case-Studies in Stockholm County*. Kungliga Tekniska Högskolan, Division of Regional Planning, report 44.
- de Laval, S. (1997) *Planerare och boende i dialog. Metoder för utvärdering*. Kungliga Tekniska Högskolan: Institutionen för Arkitektur och stadsbyggnad. Göteborg: Majornas Copyprint Ab.
- ¹⁷ Guttu, J. & Martens, J. D. (1998) *Sentrums-nære byboliger. Survey til beboere i sju norske byer*. Prosjektrapport, 10. Norsk institutt for by- og regionforskning.

¹⁸ Ambrose, I. (1996) Beboernes opfattelse af bomiljøet) hvordan skal man forklare det? Teoksessa Ambrose, I. & Paulsson, J. (toim.) Metoder til evaluering af boliger og boligbebyggelser. SBI-rapport 262. Statens Byggeforskningsinstitut.

Yhteisöllisyys

¹⁹ Aura, S. Horelli, L. & Korpela (1997) Ympäristöpsykologian perusteet. Porvoo: WSOY.

Horelli, L. (1981) Ympäristöpsykologia. Espoo: Weilin & Göös.

²⁰ Bäcklund, P. & Korhonen, H. (1998) Paikallisyhteisön käsite ja asumisen arki. Juurtumisen, asukasaktiivisuuden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkastelua. Helsingin kaupungin tietokeskus, keskustelualoitteita 1.

²¹ Silvennoinen, H. & Hirvonen, J. (2002) Koti kerrostalossa. Asukkaiden arjen kokemuksia asumisestaan. Ympäristöministeriö, Suomen ympäristö 575. Helsinki: Edita Prima oy.

²² Mesch, G.S. & Manor, O. (1998) Social Ties, Environmental Perception, and Local Attachment. *Environment and Behavior*, 30(4), 504–519.

²³ Hidalgo, M.C. & Hernandez, B. (2001) Place Attachment: Conceptual and Empirical Questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273–281.

²⁴ Horelli, L. (2003) Participatory Planning as a Research Method. Key note speech at the International Conference "Methodologies in Housing Research", Stockholm 22–24 September 2003.

²⁵ Horelli, L. (1994) Lasten näköinen elinympäristö. Kokemuksia yhdyskuntasuun-

nittelun, ja ehkäisevän sosiaalipolitiikan välisestä yhteistyöstä Kiteen Rantalan ala-asteella. Helsinki) Ympäristöministeriö ja Sosiaali- ja terveysministeriö.

Jovero, S. & Horelli, L. (2002) Nuoret ja paikallisuuden merkitys. Nuorten ympäristösuhteen tarkastelua Vantaan Koivukylä-Havukosken alueella. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu, B 84. Espoo: Otamedia.

²⁶ Skjaeveland, O. & Gärling, T. & Maeland, J.G (1996) A multidimensional measure of neighbouring. *American Journal of Community Psychology*, 24, 413–435.

Skjaeveland, O. & Gärling, T. (1997) Effects of Interactional Space on Neighbouring. *Journal of Environmental Psychology*, 17, 181–198.

²⁷ Gehl, J. (1987) *Life Between Buildings*. New York: Van Nostrand Reinhold Company.

²⁸ Horelli, L. (1993) Asunto psykologisenä ympäristönä. Väitöskirja. Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston tutkimuksia 3. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

²⁹ Gehl, J. (1987) *Life Between Buildings*. New York: Van Nostrand Reinhold Company.

³⁰ Skjaeveland, O. & Gärling, T. (1997) Effects of Interactional Space on Neighbouring. *Journal of Environmental Psychology*, 17, 181–198.

³¹ Kyttä, M. (1997) Tiiviin asuin ympäristön kokeminen. Teoksessa Aarrevaara, E. Kyttä, M. Välkepinta, N. Tommila, M. Kukkonen, H.: Liian tiivis asuttavaksi? Tutkimus tiiviisti rakennettujen perinteisten kylien rakenteesta ja asukkaiden kokemuksista. TKK, arkkitehtiosaston julkaisu, 41.

³² Ks. esim. Lasten liikuntapaikkojen suunnittelu. Opetusministeriö, liikuntapaikkajulkaisu, 83. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Esteettisyys

³³ Appleton, J. (1975) *The Experience of Landscape*, John Wiley, New York.

³⁴ Kaplan, S. (1988) Perception and landscape conceptions and misconceptions. Teoksessa Nasar, J.L. (toim.) *Environmental Aesthetics. Theory, Research & Applications*. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 45–55.

Kaplan, S. (1995) The Restorative Benefits of Nature: Toward an Integrative Framework. *Journal of Environmental Psychology*, 15, 169–182.

Kaplan, R. Kaplan, S. & Brown, T. (1989) Environmental Preference. A Comparison of Four Domains of Predictors. *Environment & Behavior*, Vol. 21, no. 5, 509–530.

Kaplan, R. Kaplan, S. & Ryan, R.L. (1998) *With People in Mind. Design and Management of Everyday Nature*. Washington D.C) Island Press.

³⁵ Kaplan, S. (1987) Aesthetic, Affect, and Cognition. *Environmental Preference from an Evolutionary Perspective*. *Environment & Behavior*, Vol. 19, no. 1, 3–32.

³⁶ Korpela, K. & Kyttä, M. (1991) Ympäristöanalyysi Tampereella. Teoksessa Burman, C. Honkanen, M. Koho, T. Korpela, K. Kyttä, M. Lehtonen, H. Siitonen, P. Säätelä, S. & Tuovinen P.: Ympäristön kokeminen ja havainnollistaminen. Esteettisesti ja laadullisesti korkeatasoinen fyysinen ympäristö

ja uudet suunnittelutekniikat (Essu). Osa 2. Valtion teknillinen tutkimuskeskus, tiedotteita. Espoo.

³⁷ Lynch, K. (1960) *The Image of the City*. Harvard: The MIT Press.

³⁸ Herzog, T.R. & Leverich, O.L. (2003) Searching for legibility. *Environment & Behavior*, Vol. 35, No. 4, 459–477.

³⁹ Nasar, J.L. (1989) Perception, Cognition, and Evaluation of Urban Places. Teoksessa Altman, I. & Zube, E.H. (toim.) *Public Places and Spaces. Human Behavior and Environment. Advances in Theory and Research*, 10. New York: Plenum Press. pp. 31–56.

⁴⁰ Korpela, K. & Kyttä, M. (1991) Ympäristöanalyysi Tampereella. Teoksessa Burman, C. Honkanen, M. Koho, T. Korpela, K. Kyttä, M. Lehtonen, H. Siitonen, P. Säätelä, S. & Tuovinen P.: Ympäristön kokeminen ja havainnollistaminen. Esteettisesti ja laadullisesti korkeatasoinen fyysinen ympäristö ja uudet suunnittelutekniikat (Essu). Osa 2. Valtion teknillinen tutkimuskeskus, tiedotteita. Espoo.

⁴¹ Hagerhall, C.M. (2000) Clustering predictors of landscape preference in the traditional Swedish cultural landscape: Prospect-refuge, mystery, age and management. *Journal of Environmental Psychology*, 20, 83–90.

⁴² Nasar, J.L. (1998) *The Evaluative Image of the City*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.

⁴³ Hentilä, H-L. Wiik, M. (2003) Kaupunkikuva asukkaiden kokemana. Vantaan kokeiluprojektin kuvaus. Suomen ympäristö 619.

- ⁴⁴ Devlin, K. & Nasar, J.L. (1989) The beauty and the beast: Some preliminary comparisons of 'high' versus 'popular' residential architecture and the public versus architect judgments of same. *Journal of Environmental Psychology*, 9, 333–344.
- ⁴⁵ Kyttä, M. (1990) Mikä tekee Salosta Salon? Asumis- ja ympäristökulttuuri Suomessa -tutkimusraportti. Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto, julkaisu B9.
- ⁴⁶ Rapoport, A. (1982) *The Meaning of the Built Environment. A Nonverbal Communication Approach*. Beverly Hills: Sage Publications.
- ⁴⁷ Kyttä, M. (1994) Sokeat päädyt ja sikakorkeat kivijalat – asukkaiden ja asiantuntijoiden arviointeja alueesta. Julkaisematon käsikirjoitus. Teknillinen korkeakoulu, Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos.
- ⁴⁸ Kyttä, M. (2003) Kivikon auditointi: käyttäjänäkökulma. Käsikirjoitus Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston TKK:lta tilaamasta Kivikon auditoinnista.
- ⁴⁹ Korpela, K. & Kyttä, M. (1991) Ympäristöanalyysi Tampereella. Teoksessa Burman, C. Honkanen, M. Koho, T. Korpela, K. Kyttä, M. Lehtonen, H. Siitonen, P. Säätelä, S. & Tuovinen P.: Ympäristön kokeminen ja havainnollistaminen. Esteettisesti ja laadullisesti korkeatasoinen fyysinen ympäristö ja uudet suunnittelutekniikat (Essu). Osa 2. Valtion teknillinen tutkimuskeskus, tiedotteita. Espoo.
- ⁵⁰ Carles, J.L. Barrio, I.L. & de Lucio, J.V. (1999) Sound influence on landscape values. *Landscape and Urban Planning*, 43, 191–200.
- ⁵¹ Korpela, K. & Kyttä, M. (1991) Ympäristöanalyysi Tampereella. Teoksessa Burman, C. Honkanen, M. Koho, T. Korpela, K. Kyttä, M. Lehtonen, H. Siitonen, P. Säätelä, S. & Tuovinen P.: Ympäristön kokeminen ja havainnollistaminen. Esteettisesti ja laadullisesti korkeatasoinen fyysinen ympäristö ja uudet suunnittelutekniikat (Essu). Osa 2. Valtion teknillinen tutkimuskeskus, tiedotteita. Espoo.
- ⁵² Kyttä, M. (1990) Mikä tekee Salosta Salon? Asumis- ja ympäristökulttuuri Suomessa -tutkimusraportti. Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto, julkaisu B9.
- ⁵³ Nasar, J.L. (1998) *The Evaluative Image of the City*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.

Turvallisuus

- ⁵⁴ Hirvonen, J. (2000) Kahden ammattiryhmän asumisvalintojen erityispiirteitä. Teoksessa Ilmonen, M. Hirvonen, J. Korhonen, H. & Lankinen, M.: Rauhaa ja karnevaaleja. Tieto- ja taitoammattilaisten asumistavoitteet Helsingin seudulla. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja tutkimuskeskuksen julkaisuja B 75.
- ⁵⁵ Virtanen, A. (2000) Tilasta paikkaan, estetiikasta ekologiaan. Maantieteellisiä tulkintoja eletystä kaupungista. Maantieteen väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 155.
- ⁵⁶ Listerborn, C. (2002) Trygg stad. Diskurser om kvinnors rädslo i forskning, policyutveckling och lokal praktik. Doktorsavhandlingar vid Chalmers tekniska högskola. Chalmers, Göteborg: Reproservice.

- Loewen, L.J. Steel, G.D. & Suedfeld, P. (1993) Perceived safety from crime in the urban environment. *Journal of Environmental Psychology*, 13, 323–331.
- Perkins, D.D. Wandersman, A. Rich, R.C. & Taylor, R.B. (1993) The psysical environment of street crime: Defensible space, territoriality and incivilities. *Journal of Environmental Psychology*, 13, 29–49.
- ⁵⁷ Blakely K. S. (1994) Parents' Conceptions of Social Dangers to Children in the Urban Environment. *Children's Environments*, 11(1), 16–25.
- Tuominen, M. (1999) Turvallinen Helsinki. Pahoinpitelyrikollisuus Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 10.
- Valentine, G. (1995) Stranger-Danger: the impact of parental fears on children's use of space. Paper presented at the International Conference, Building Identities. Amsterdam, The Netherlands.
- ⁵⁸ Valentine, G. (1997) Gender, children and cultures of parenting. Teoksessa Camstra, R. (toim.): Growing up in a changing urban landscape. Assen, The Netherlands: Van Gorcum.
- ⁵⁹ Koskela, H. (1999) Fear, Control & Space. Geographies of Gender, Fear of Violence, and Video Surveillance. Maantieteen väitöskirja. Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja, A 137.
- Day, K. Stump, C. & Carreon, D. (2003) Confrontation and loss of control: Masculinity and men's fear in public space. *Journal of Environmental Psychology*, 23, 311–322.
- ⁶⁰ Newman, O. (1972) Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design. New York: Macmillan.
- ⁶¹ Brantingham, P.L. & Brantingham, P.J. (1993) Nodes, Paths and Edges: Considerations on the Complexity of Crime and the Physical Environment. *Journal of Environmental Psychology*, 13, 3–28.
- ⁶² Grönlund, B. (2000) On CPTED Crime Prevention through Urban Design. Paper presented in Rådberg seminar 'Towards the Humane City for the 21st century' in Stockholm, 28.9.2003.
- ⁶³ Lapintie, K. (1997) Kaupunkisuunnittelu hyvän ympäristön määrittelijänä. Teoksessa Taipale & Schulman (toim.): Koti Helsingissä. Urbaanin asumisen tulevaisuus. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- ⁶⁴ Nasar, J.L. & Fisher, B. (1993) 'Hot spots' of fear and crime: A multi-method investigation. *Journal of Environmental Psychology*, 13, 187–206.
- ⁶⁵ Forebyggelse af kriminalitet (1996) En undersøgelse af seks boligområder i Københavns omegn. SBI-Byplanlægning, 72. Statens byggeforskningsinstitut.
- ⁶⁶ Kaplan, R. Kaplan, S. & Ryan, R.L. (1998) With People in Mind. Design and Management of Everyday Nature. Washington D.C: Island Press.
- ⁶⁷ Uzzell, D. (2001) Railway Stations as Settings for Affordances of Crime. Esitys EDRA (Environmental Design Research Association) konferenssissa 3.–6.7. Edinburgissa, Scotlannissa.
- ⁶⁸ <http://www.vesahonkonenarchitects.com/>

Elvyttävyyys

⁶⁹ Kaplan, R., & Kaplan, S. (1989) *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

⁷⁰ Korpela, K. (2000) Elvyttävyyden mittari. Verkkojulkaisussa Kyttä, M., Kaaja, M. (toim.) *Vuorovaikutteisen suunnittelun ja tutkimuksen menetelmäpaketti*. <http://www.hut.fi/Yksikot/YTK/koulutus/metodikortti/Metodit.html>

⁷¹ van den Berg, Sander A. Koole L. & van der Wulp, N.Y. (2003) Environmental preference and restoration: (How) are they related? *Journal of Environmental Psychology*, 23, 135–146

Staats, H. Kieviet, A. & Hartig, T. (2003) Where to recover from attentional fatigue: An expectancy-value analysis of environmental preference. *Journal of Environmental Psychology*, 23, 147–157.

⁷² Korpela, K. & Hartig, T. (1996) Restorative qualities of favorite places. *Journal of Environmental Psychology*, 16, 221–233.

Korpela, K., Hartig, T., Kaiser, F. & Fuhrer, U. (2001) Restorative Experience and Self-Regulation in Favorite Places. *Environment & Behavior*, 33, 572–589.

Korpela, K., Päivänen, J., Sairinen, R., Tienari, S., Wallenius, M. & Wiik, M. (2001) Melukylä vai mansikkapaikka? Asukkaiden ja asiantuntijoiden näkemyksiä asuinalueiden terveellisyydestä. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2001. 187 s. (Suomen ympäristö 467).

⁷³ Seppänen, M. (2001) Liipolan onni. Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille. Helsinki: Yliopistopaino.

⁷⁴ Korpela, K., Päivänen, J., Sairinen, R., Tienari, S., Wallenius, M. & Wiik, M. (2001) Melukylä vai mansikkapaikka? Asukkaiden ja asiantuntijoiden näkemyksiä asuinalueiden terveellisyydestä. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2001. 187 s. (Suomen ympäristö 467).

⁷⁵ Korpela, K. (2003) Negative mood and adult place preference. *Environment & Behavior*, Vol. 35, No. 3, 331–346.

⁷⁶ Korpela, K. (1995) Developing the Environmental Self-Regulation Hypothesis. Psykologian väitöskirja. Acta Universitas Tampensis, ser A, vol 446.

⁷⁷ <http://www.arkkimikko.fi>

⁷⁸ ks. Gehl, J. & Gemzøe, L. (2001) *New city spaces*. Copenhagen: The Danish Architectural Press.

⁷⁹ Vänskä-Nissilä, M. (2001) *Melumuuritalo*. Arkkitehti, 6, 90.

⁸⁰ <http://www.hut.fi/Yksikot/YTK/koulutus/metodikortti/Metodit.html>

Toiminnallisuus

⁸¹ Korhonen, H. (2000) Asunnosta toiveiden kodiksi. Teoksessa Ilmonen, M. Hirvonen, J. Korhonen, H. & Lankinen, M.: *Rauhaa ja karnevaaleja. Tieto- ja taitoammattilaisten asumistavoitteet Helsingin seudulla*. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu B 75.

⁸² Gibson, J.J. (1979/1986) *The Ecological Approach to Visual Perception*. Hillsdale, New Jersey) Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

- ⁸³ Barker, R.G. (1968) *Ecological psychology: Concepts and methods for studying the environment of human behavior*. Stanford, CA) Stanford University Press.
- ⁸⁴ Gehl, J. (1987) *Life Between Buildings*. New York: Van Nostrand Reinhold Company.
- ⁸⁵ Jones, O (2000) *Melting geography. Purity, disorder, childhood and space*. In Holloway, S.L. & Valentine, G. (ed.) *Children's geographies. Playing, living, learning*. London: Routledge. pp. 29 - 47.
- ⁸⁶ Kyttä, M. Kaaja, M. & Horelli, L. (2003) *Children's Environmental dreams interpreted by a web-based participation game*. Hyväksytty julkaistavaksi *Environment & Behavior* -lehdessä.
- ⁸⁷ Hirvonen, J. (2000) *Kahden ammattiryhmän asumisvalintojen erityispiirteitä*. Teoksessa Ilmonen, M. Hirvonen, J. Korhonen, H. & Lankinen, M.: *Rauhaa ja karnevaaleja. Tieto- ja taitoammattilaisten asumistavoitteet Helsingin seudulla. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu B 75*.
- Seppänen, M. (2001) *Liipolan onni. Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille*. Helsinki: Yliopistopaino.
- ⁸⁸ Bäcklund, P. Maury, J. & Vuolanto, T. (2002) *Helsingin yleiskaava 2002. Tutkimus asukkaiden osallisuudesta kaupungin kehittämisessä*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu, 12.
- ⁸⁹ Kyttä, M. Lainevuori, A. & Päivänen, J. (2000) *Turvallisen matkan päässä kaupungista. Lahden seudun pientaloalueet suunnitelmassa ja asuinpaikkoina. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu B 79*. Espoo: Otamedia.
- ⁹⁰ Kyttä, M. Lainevuori, A. & Päivänen, J. (2000) *Turvallisen matkan päässä kaupungista. Lahden seudun pientaloalueet suunnitelmassa ja asuinpaikkoina. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu B 79*. Espoo: Otamedia.
- ⁹¹ Ojanen, K. (1995) *Vaikutusten arviointi asemakaavoituksessa. Selostus kokeiluprosjektista. Hämeenlinnan kaupungin teknisen viraston asemakaavatoimisto*.
- ⁹² Horelli, L. (1993) *Asunto psykologisenä ympäristönä. Väitöskirja. Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston tutkimuksia 3*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- ⁹³ Silvennoinen, H. & Hirvonen, J. (2002) *Koti kerrostalossa. Asukkaiden arjen kokemuksia asumisestaan. Ympäristöministeriö, Suomen ympäristö 575*. Helsinki: Edita Prima oy.
- ⁹⁴ Giuliani, V. Bonnes, M. Amoni, F. & Bernard, Y. (1988) *Home and the theory of place*. Teoksessa Canter, D. Krampen, M. & Stea, D. (toim.) *Environmental Perspectives. Ethnoscapes: Current Challenges in the Environmental Social Sciences*. Aldershot: Avebury.
- ⁹⁵ <http://www.rikosentorjunta.fi/16529.htm>
- ⁹⁶ Horelli, L. (1981) *Ympäristöpsykologia*. Espoo: Weilin & Göös.

Eri asukasryhmien ympäristölliset toiveet ja pyrkimykset

- ⁹⁷ Kyttä, M. (1995) *Lintujen musiikkia. Arkkitehtonisen ympäristön vaikutus kehitysvammaisten kuntoutustyössä. Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto, Sosiaali- ja*

terveydenhuollon tekniikan ja rakentamisen instituutti, julkaisuja 30/1995.

⁹⁸ ks. esim. <http://www.hut.fi/Yksikot/SOTERA/>

⁹⁹ Wiik, M. (2003, tulossa) Eri väestöryhmien elinympäristöön kohdistuvia tarpeita. Esiselvitys. Ympäristöministeriö.

¹⁰⁰ esim. Carp, F.M. (1987) Environment and aging. In Stokols, D. & Altman, I. (ed.): Handbook of Environmental Psychology, vol 1. New York) John Wiley.

Horelli, L. - Vepsä, K. (1995) Ympäristön lapsipuolet. Helsinki: ITLA.

Kyttä, M. & Horelli, L. (2002) Lasten kehitystä tukeva ympäristö. Teoksessa Lasten liikuntapaikkojen suunnittelu. Nuori Suomi. Opetusministeriön liikuntapaikkajulkaisu. Helsinki: Rakennustieto Oy.

¹⁰¹ Kyttä, M. (2003) Children in Outdoor Contexts. Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness. Väitöskirja. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja, A28.

¹⁰² Chawla, L. (2002) Growing Up in an Urbanising World. London: Earthscan Publications Ltd.

¹⁰³ Hillman, M. Adams, J. & Whitelegg, J. (1990) One False Move... A Study of Children's Independent Mobility. Publications of the Policy Studies Institute. London.

Kyttä, M. (1997) Children's independent mobility in urban, small town, and rural environments. In Camstra (ed.) Growing up in a changing urban landscape. Assen: Van Gorcum.

¹⁰⁴ Rissotto, A. & Tonucci, F. (2002) Freedom of movement and environmental knowledge in elementary school children. Journal of Environmental Psychology, vol. 22, 1-2, 65-77.

¹⁰⁵ Davis, A.. & Jones, L.J. (1996) Children in the urban environment: an issue for the new public health agenda. Health & Place, Vol. 2, No. 2, 107-113.

Hüttenmoser, M. (1995). Children and Their Living Surroundings: Empirical Investigations into the Significance of Living Surroundings for the Everyday Life and Development of Children. Children's Environments, 12(4), 403-413.

Prezza, M. Stefania, P. Morabito, C. Cinzia, S. Alparone, F.R. Guiliani, M.V. (2001) The Influence of Psychosocial and Urban Factors on Children's Independent Mobility and Relationship to Peer Frequentation. Journal of Community and Applied Social Psychology, vol 11 (Number 6), 435-450.

¹⁰⁶ Johansson, M. (2002) Social dangers as constraints for pro-environmental travel modes - the perception of parents in England and Sweden. Paper presented at the 17th conference of the International Association for People-Environment Studies, 23-27 July, 2002, A Coruña, Spain.

¹⁰⁷ Kyttä, M. (2003) The Extent of Children's Independent Mobility and the Number of Actualized Affordances as Criteria of a Child-Friendly Environment. Hyväksytty julkaistavaksi Journal of Environmental Psychology -lehdessä.

¹⁰⁸ Jovero, S. & Horelli, L. (2002) Nuoret ja paikallisuuden merkitys? Nuorten ympäristösuhteen tarkastelua Vantaan Koivukylä-

Havukosken alueella. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja. Espoo TKK/YTK julkaisuja 2002 B 84.

¹⁰⁹ Cooper Marcus, Clare, (1974) Children in Residential Areas: Guidelines for Designers. *Landscape Architecture*, vol. 65, no. 5, 372–377.

¹¹⁰ Hillman, M. & Adams, J. (1992) Children's Freedom and Safety. *Children's Environments* 9 (2), 10–22.

¹¹¹ Lindholm, G. (1995) Schoolyards: The significance of place properties to outdoor activities in schools. *Environment & Behavior*, vol. 27, no 3, 259–294.

¹¹² Kyttä, M. (2003) Elinympäristön koetut laatutekijät ja niiden ekotehokas saavutettavuus. Meneillään oleva tutkimushanke Ympäristöministeriön Ympäristöklusteri-tutkimusohjelmassa.

¹¹³ Fuhrer, U. Kaiser, F. & Hartig, T. (1993) Place attachment and mobility during leisure time. *Journal of Environmental Psychology*, 13, 309–321.

¹¹⁴ Horelli, L. (2003) Environmental child-friendliness, a challenge to research and practice. Julkaisemattomassa teoksessa: Horelli & Prezsa (toim.) *Proceedings from the Symposium at Villa Lante*. Rooma, 10. kesäkuuta 2003.

¹¹⁵ Staffans, A. (1994) Asukkaat ja lähiö-arkkitehti, Pihlajistossa uusia työtapoja etsimässä. Ympäristöministeriö, Yhdyskuntasuunnittelu- ja rakennustutkimuksen neuvottelukunta. Julkaisu, 5.

¹¹⁶ Kare, P. Kanninen, V. Päivänen, J. & Vuorinen, J. (1998) Asukkaiden Helsinki. Asunorakentamisen ideakilpailun satoa. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki: Oy Edita Ab.